

સૂત્ર (૯-૧૯) પ્રયોગન : બાહ્ય તથા ૧૦ ભેદ આ સૂત્રમાં જણાવેલું.

અનશનાવમોદય^૧ - દુષ્ણિ પરિસંખ્યાન - રસપરિવ્યાગ
વિવિત્તશિચ્ચાસન - કાચકલેશા બાહ્યં તથા : ૯-૧૯

અનશનાવમોદય^૨ - દુષ્ણિ પરિસંખ્યાન - રસપરિવ્યાગ
વિવિત્તશિચ્ચાસન - કાચકલેશા બાહ્યં તથા : ૯-૧૯

અનશના - અવમોદય^૩ - દુષ્ણિ પરિસંખ્યાન - રસપરિવ્યાગ
વિવિત્તશિચ્ચાસન - કાચકલેશા : બાહ્યં તથા : ૯-૧૯

શીઘ્રાણ :

અનશના = આહાર વ્યાગ ; અવમોદય^૪ = હૃદય
દુષ્ણિ પરિસંખ્યાન = દુણ, ક્ષેત્ર, કાળ, માવજી, દુષ્ણિયો અભિગ્રહ
વિવિત્તશિચ્ચાસન = અંગ્રાંત શિચ્ચાસન - સંલીનત્વ
કાચકલેશા = કાચને કબર પહોરો તથા સ્વલ્પ પ્રમાણ તથા

સૂત્રાણ : અનશના, અવમોદય^૫, દુષ્ણિ પરિસંખ્યાન, રસપરિવ્યાગ,
વિવિત્તશિચ્ચાસન, કાચકલેશા [અંગ્રાંત પ્રમાણ] બાહ્યત્વ છે.

ભાષણ :

વ્યાસના આને શીઘ્ર તથા મારે ગ્રેહજી આધ્યાત્મિક બળ તથા
મારે શરીર, વર્ણિય અને મનને જે તથા, અર્થત્ત મનના રસને
તથા - બાહ્યનાંને તે તથા.

તથા બાહ્ય અને અભ્યંતર અંગે બંને છે.

બાહ્ય તથા અંગ્રાંતરેત્વજી સાધન છે. અભ્યંતરત્વમ આ
કર્મણ્યજી તથા છે.

સંસ્કૃત, સંસ્કૃત, કર્મ(નિર્જર) વગેરે આત્મતત્વાણના દર્શક છે
તરવામાં આવે તે વાસ્તવિક નથી છે.

સંસ્કૃતવ્યુત્પન્ન બુદ્ધિ છે તે સંગનાશી બુદ્ધિ છે અને પરાધીનતા
આદિ તરલાઈ કરાવે તે નિર્જર બુદ્ધિ અને જનનો નથી, એકો નથી
કારણકે તે છે.

બુદ્ધિ નથી એ તે છે જે નથી પ્રાપ્ત છે.

(૧) અનુભવ: અનુભવ એટલે આદર, તેનો ત્યાગ તે અનુભવ,
તેમ જ તે છે. વ્યવસ્થાપિત અનુભવ અને સાવધાન
અનુભવ.

કોઈ સમય માટે અને અમૂલ્ય પરિણમિત કામ પુરતો આદરનો ત્યાગ
તરવામાં આવે તે વ્યવસ્થાપિત અનુભવ.

સંસ્કૃત, નિવિહાર, દુવિહાર, નથી : નવ્યપરિણ, પાર્શ્વ, એકાસક્તિ,
આસક્તિ, ઉપવાસ, હૃદય, માસિકમુદ્ર, સ્વચ્છ એ મહાનાના
ઉપવાસ સુધીનો નથી વ્યવસ્થાપિત અનુભવ તરવાય છે.

અનુભવેત આદરનો ત્યાગ તરવામાં આવે તે સાવધાન
અનુભવ તરવાય છે.

સાવધાન અનુભવના તરલાઈ છે.

અનુભવપ્રત્યયાણ, વર્તિતો અને પાદપરિણમન.

અનુભવપ્રત્યયાણ: અનુભવપ્રત્યયાણ તરલાઈ આદરનો અને
સારે પ્રત્યયાણ આદરનો ત્યાગ તરવામાં આવે છે. શારીરિક
પરિતર્ક (સેવા) તરલાઈ શકાય છે અને કરાઈ શકાય છે.
નિવિહાર રહીને રહેવાય અને રહીને તરલાઈ તરલાઈ છે.

વંચિત્વ: વંચિત્વ એટલે ઉઠવા બેસવા આદિની સીધા.

જેમાં નિયત તરેલા અમુક ભાગમાં હરકું, ફરકું આદિ એકેટલા કંઈ શકે. આ ભાગમાં આરે પ્રત્યેકના આદાર (અશન, ખાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ)નો ભાગ હોય છે. શારીરિક સેવા સ્વયં તરી શકે પણ બીજાની પાસે તરવી ન શકે. નિયત ક્ષેત્રમાં જ રહે પરંતુ સ્થળાન્તર ન હોય.

પાદ્યોગમન: પાદ્ય + ઉપગમન = પાદ્યોગમન

પાદ્ય એટલે વૃક્ષ. ઉપગમન એટલે સમાવેશ.

જેમાં વૃક્ષની સમાવેશ રોય એટલેકે યોગ્ય નિયત તરેલા ક્ષેત્રમાં જ રહેવાનું હોય. હાથ, પગ આદિ અંગોને હલાવી-ચલાવી શકાય નહીં, જેમ પડી ગયેલું વૃક્ષ જેવી સ્થિતિમાં પડ્યું હોય તેવા જ સ્થિતિમાં સદા રહેવાનું હોય છે. સદા એક પાખે સ્પર્શને દયાનમાં હોય રહેવાનું હોય છે. શરીર સેવા તરવાની ન હોય અને આરે પ્રત્યેકના આદારનો ભાગ હોય તેવા અનશનને પાદ્યોગમન અનશન તરવાય છે.

ઉપર વર્ણવેલા ત્રણ પ્રત્યેકના અનશન એક પછી એક અટકાવી મેટીના છે, આરે યોગ્ય જ્ઞાનથી અધિક જ્ઞાનીના લાચરથી યોગ્ય ગુણ્ય નબત જણાય અને શારીરિક પરિસ્થિતિ દર્શનું પાલન તરવામાં અસમર્થ જણાય ત્યારે એવી મહાત્મા અને દેવદાન ગુણ્યસંપન્ન પુરુષો ઉપરના ત્રણ પ્રત્યેકના સાવધાનપૂર્વક અનશનમાંથી અધિકારીત કોઈપણ એક અનશન સ્વીકારે છે. કોઈપણ પ્રત્યેકના આકસ્મિક વીડ (બેગથી તરતજ ગુણ્ય હોય તેવા) ન આવી હોય ત્યારે જે અનશન તરાય તે નિવ્યાધાન તરવાય છે. તે ^{તરી} વખતે સમય હોયથી સંલોચના (દેવ-ક્ષેત્ર-કાલાદિનો સંભાર) તરવા પૂર્વક કરાય છે.

વિકૃત્વાન, સર્પદંડ, યાગ્નિમય આદિના ઉપદેશ પ્રસંગે
 ત્રાજું યજ્ઞશાળાના વ્યાજ્ઞાત તરેવાય છે. તે કાલે સમય
 ન લાવાઈ સંલેખના (સંકોચ) કર્યા વિના પછા તરે શકાય છે
 ચોવરાર ઉપવાસ, ઇષ્ટ, અકુમ આદિ તથા તરવામાં આવે તે
સર્વેઈ યજ્ઞશાળા તરેવાય છે.

નિવરાર ઉપવાસ, યજ્ઞશાળા, બિચારણ, આયંજિલ આદિ તથા
 તરવામાં આવે તે દેશઈ યજ્ઞશાળા તરેવાય છે.

(૨) અવમોદેવ: અવમ = અધું, અમોદેવ = ઉદર પૂર્ણ

અવમોદેવ એટલે ઉદરોદરી

પેટમાં જરૂર મૂખ લેવા તેનાઈ અમોદેવ આલાર તરવા.
 મૂખ તરના અધું ખાવું તે ઉદરોદરી તથા તરેવાય છે.
 સામાન્યપણે પુરુષનો આલાર ૩૨ કલ (કોષીયા પ્રમાણ)
 અને સ્ત્રીનો આલાર ૨૮ તલ લેવાય છે. મુખને ભક્ત
 તર્યા વિના સુખે સુખે ચાલને ખાઈ શકાય તેવું કલનું
 માપ છે.

અવમોદેવ ઉદરોદરી પુરુષને ૩૨ કલ અને સ્ત્રીને ૨૭ તલ છે.

ઉદરોદરી ઉદરોદરી પુરુષને ૮ કલ અને સ્ત્રીને ૭ તલ છે.

અર્થ આઠ કે સાત મેટ્રીયાના માપ તરનાં આપણી સામાન્ય
 જરૂરીયાતનો અધીરમાગ તે ઉદરોદરી ઉદરોદરી સમજવા.

ઉદરોદરી તથા શરીરમાં સ્ફુર્ણિ રહેલી. પરંતુ
 સંયમમાં અપ્રમત્ત, અલ્પનિદ્રા, સંતોષ આદિ ગુણો
 વિતરણે. સાધારણ આદિ સાધના સુખપૂર્વકે થાય છે.
 ઈન્દ્રિયા ઉપર કંટ્રોલ રહેવાઈ સંયમની રક્ષા અને વૃદ્ધિ
 થાય છે.

(3) વૃત્તિ પરિસંચાલન: વૃત્તિ એટલે આહાર પ્રણાલી માટેની માનવસૃષ્ટિ વચ્ચે, પરિસંચાલન એટલે સંચાલન દ્વારા, આહારની દાવાઓને સંતોષી તરવા માટે અમુક પ્રયત્નો આહાર લેવો. એ પ્રમાણે આહારનું નિયમન તેમજ તે વૃત્તિ પરિસંચાલન અથવા વૃત્તિસંદેશ તથા છે. દુરબ, દેન, કાલ અને ભાવેલ એમ ચાર પ્રકારે વર્ગીકરણ કરવામાં આવેલું છે.

દુરબ: અમુક સંચાલનમાં જ દુરબો આવેલા, એટલે તે દુરબો આવેલાની સંચાલન (દારોકે પણ દુરબો આવેલા સંચાલન નથી તરી) દારી, તે તેટલા દુરબો આવેલા તે વૃત્તિ પરિસંચાલન તથા નથી. પરંતુ તેમાંથી સંદેશ ન આવેલાનો ને નિયમ છે તે આહારના વ્યાગ રૂપે જાણી વૃત્તિ પરિસંચાલન તથા તેવા છે.

દેન: અમુક દેનમાંથી પ્રાપ્ત થાય તે અથવા અમુક દેનમાં ગરમીને આહાર આવેલા સંચાલન નિયમ તરીકે તેમાં અમુક દેનનો ને વ્યાગ છે તે દેનથી વૃત્તિ પરિસંચાલન તથા છે.

કાલ: અમુક નિયમ તરીકે કાલમાં જ નો આહાર પ્રાપ્ત થાય તે અથવા નિયમ કાલમાં જ આહાર આવેલા. અમુક કાલમાં પ્રાપ્ત થાય તેમ જાણી ને આવેલા તે કાલથી વૃત્તિ પરિસંચાલન તથા તેવા છે.

ભાવેલ: હસનો ચાલે, પ્રસન્ન મુખમુદ્રા સહી આવેલાનો ભાવ જણાય તે જ આહાર લેવો અમુક વ્યાગ તરીકે તે ભાવથી વૃત્તિ પરિસંચાલન તથા તેવા છે.

સરકાર દ્વારા ભાગલાને દબાવવા, દેશ, કાબૂ અને ભાગલા
સંબંધે લેવાયેલાં. ~~સરકાર~~ ~~સરકાર~~ ~~સરકાર~~

દેશ સંબંધે લેવાયેલાં વહીવટીય સ્તરે હોય
અને સરકાર દ્વારા સરકારના જાતિ હોય.

દેશ સંબંધે લેવાયેલાં ~~સરકાર~~ ઉંડાણની કાંઈ કોઈ
પગ હોય અને ઉંડાણની જાણ કોઈ પગ હોય.

કાબૂ સંબંધે લેવાયેલાં મધ્યસ્થતા પદનો સમય
હોય.

ભાગલા સંબંધે લેવાયેલાં સરકારના કાર્ય, પગમાં જોડી
અને સંબંધમાં રૂબરૂ (સંક્રમ) હોય.

પાંચ મહત્ત્વ અને પરીસ્થિતિ દ્વારા પદો સંબંધિત કાર્ય
ભાગલાનો સંબંધ, દેશ, દેશ, તાબૂ અને ભાગલા પૂર્ણ થયેલાં
સંબંધે લેવાયેલાં હોય.

આ સંબંધે સંબંધિત સંબંધિત પ્રસંગે દેશ રાજ્ય સંબંધે
સંબંધે સંબંધે સંબંધે. સંબંધે સંબંધે સંબંધે
કે દેશ જાય છે. સંબંધે સંબંધે સંબંધે. આ સંબંધે
સંબંધે સંબંધે સંબંધે સંબંધે.

(ઠ) સંબંધિત સંબંધ :

સંબંધિત સંબંધિત સંબંધે સંબંધે સંબંધે સંબંધે
સંબંધે સંબંધે સંબંધે સંબંધે સંબંધે સંબંધે,
સંબંધે સંબંધે સંબંધે સંબંધે સંબંધે સંબંધે
સંબંધે સંબંધે સંબંધે સંબંધે સંબંધે સંબંધે
સંબંધે સંબંધે સંબંધે સંબંધે સંબંધે સંબંધે

સંબંધે સંબંધે સંબંધે, સંબંધે સંબંધે, સંબંધે સંબંધે
સંબંધે સંબંધે સંબંધે સંબંધે સંબંધે સંબંધે સંબંધે

વિગર્ભના બે ભાગ છે. મહાવિગર્ભ અને લઘુવિગર્ભ. મધ્ય, માંસ, મદિરા અને માખણ આ ચાર મહાવિગર્ભ છે. બેનકુળમાં બચ્ચા પછી આ ચાર વિગર્ભનો થાવબચવ વચ્ચે દેવે બંધેરો. તેમાં અસંખ્ય બચ્ચેની સંસ્કાર કરવાથી મહાથાપ છે.

દી, તેલ, દહી, દુધ, ગાળ અને તળેલા પદાર્થો (કડા વિગર્ભ) આ છ લઘુવિગર્ભ છે. આ છ વિગર્ભઓમાં તે તે વહુઓ બચ્ચેની ઉત્પત્તિ અમુત મળી સુધી ગઈ માટે અમહત્ય ગઈ પરંતુ વિનાર અને ઉત્પાદ કરનારી નોંધ છે. તેથી અભિવાદ કરેલા રોગે તોજ તેઓ ઉપચોગ કરવો અચ્ચકા તથાગ કરવો.

જો વિગર્ભની અવચરત્તલ જ રોગે તે વિગર્ભ વિના બાકીની વિગર્ભઓનો તથાગ કરવો. વિગર્ભના તથાગથી શરીર સુનિધાવુ રહેલો. સ્વાસ્થ્યચાલે સુખપૂર્વક થાય છે. આપુલ અને નિદ્રા રાજુ થાય છે અને સંચમદર્મની વૃદ્ધિ થાય છે.

(૫) વિવિત્તશિષ્ટાશન :

વિવિત્ત સંજ્ઞા સંજ્ઞાંત, સંજ્ઞાંતમાં શિષ્ટા અને આસન રાખવું તે વિવિત્તશિષ્ટાશન. સ્ના, પશુ, બપુંસત્ક રાસત તથા સંચમમાં બાધા ન પડે તેવા શૂન્યધર, મંદિર વગેરે સંજ્ઞાંત સ્થળે શુનાદિની આરાધનામાં સીન રહેવું તે વિવિત્ત શિષ્ટાશન તથા છે.

તેથી બચ્ચાનો વિવિત્તશિષ્ટાશન ના બદલે "સંસ્થાનતા" શબ્દ પૂણા આવેલો તે સંજ્ઞાંત પ્રકારનો પરચિવારુ શબ્દ જ છે. સંસ્થાનતાના ચાર ભાગે થયા છે. વનિદ્રુર સંસ્થાનતા, કષાદ સંસ્થાનતા, યોગ સંસ્થાનતા અને વિવિત્તચર્યા સંસ્થાનતા.

વૈભવ્યને કાલુમાં રાખવી અને સ્વધ્યાયમાં બેસવી તે
વૈભવ્યસંભાળના.

કોઈકાદે તમારને કાલુમાં રાખવા અને તેને પ્રતિરૂપદેવ કામ
આદિ ગુણોને આરાધવા તે તમારું સંભાળના.

મન, વચન અને કાયાને આશુમ પ્રવૃત્તિઓ કૃ સચાવી
શુભ પ્રવૃત્તિઓમાં લેવાઈને રહી તે સંગ્રહસંભાળના.

અકાલે અવસ્થામાં બેસવા ઉડવાદે યદમાં લેવા બનવું તે
વિવિધતાસંભાળના.

આ આરે સંભાળનામાં પ્રથમની તથા સંભાળના પૂર્વકની આજી
સંભાળના રાજ નાજ આત્મચિત્ત લેવા કાચ છે અને,
નિરૂપક છે. આ ન આજી વિવિધતાસંભાળના શબ્દનો પૂર્ણ છે.

આ નજીક સંભાળના સંયમની રહી અને વૃદ્ધિ કાચ છે,
બુદ્ધિવ્યવસ્થા કાચને ભરે રહેતો નહી, સ્વધ્યાય આદિ
અનુષ્ઠાનો અકાલેના પૂર્વક કાચ છે.

(૬) કાચતરણી: અહીં તરણી શબ્દનો અર્થ તર-દુઃખ
અટલા ન તરવી, કંકાસ, કસલાઈ, વર-જેર અર્થે અર્થ ન
તરવો. દુઃખમાં જ્ઞાન, દર્શન, આરિનાદે આત્મગુણોની
વૃદ્ધિ કાચ તેવી રીતે તરણે કહી આપવું અર્થ ન
દુઃખમાં, તરણી સરભર(લેવા) અર્થ ને કાચતરણી તથા
તરવાય છે.

ઉગ્ર વચાર, વીરાસન આદિ આસના, કાચોત્સર્ગ, તરણી
લોચ, ભુમિશય્યા, અકાલેનાદે તથા અનુષ્ઠાનો તરણી
કાચ રાગ-ક્રોધ ન કાચ તે રીતે કાચને સરભર(લેવા) તરણી
ને કાચતરણી તથા તરવાય છે.

આ તપના સંપૂર્ણ સમયાવરૂં, સરભર તરવાનું
સામર્થ્ય પ્રગટ છે, વીર્યાંતરાયતમનો તીવ્ર સ્વરૂપશય કાય છે
અને શાશન પ્રભાવના કાય છે,

આ હો પ્રતિરના તપને બહુતર તરવાનું તરણી સંદેહો
ને શરીરને (બાહ્ય ધંધા વીર્યવાને) તપાવે છે. આ તપને
લોકો બેધ (સમય) કાય છે. આ તપ બેધની લોકો તપસુ
તરે છે, આ તપના લોકોમાં મન-બહુમાન કાય છે
કોરે આ તપ લોકોમાં અને લોકોમાં છે. મારે તેને
બહુતર તરવા છે.

બહુતર તરણી શરીરની મૂર્છા-મસ્તનાનો તપાવ, આરણી
લાલસાનો તપાવ, વીર્યવા ઉપરનો તપાવ, સમયસર
અને પ્રમાણસર ભોજનના તરણી શારીરિક સંધાને
સમય કાય છે તેમજ શરીરની સ્ફુર્તિ દ્વારા સ્વસ્થાવ
દેશન આદિ રૂપ આત્મસાધનાની વૃદ્ધિ કાય છે.
આ તપ અભ્યાંતર તપાવ સલાહ છે. જોકે સંક્રમણનો
તપ તરવાની શોષ સમયમાં આરણી લાલવાનો અને ભોજન
તરવાનો સમય બહુતર સ્વસ્થાવ અને ધ્યાનની
વૃદ્ધિ કાય છે.

વિદ્યાલય :

- આચાર્ય આદિ મહાપુરુષોની સેવા અને વિદ્યાલય તથા વિદ્યાર્થી સેવા છે. વિદ્યાલયના ૧૦ નાદે સૂત્ર ૯-૨૪ માં આવેલો.

શિક્ષા : તેમજ અને વિદ્યાલયમાં વહેવાર શું ?

સમાધાન : વિદ્યાર્થી આદિ - જાનુમાનની પ્રદાનતા છે વ્યારે વિદ્યાલયમાં શિક્ષણોપરણી અને આદિ આદિ દેવતા પ્રદાનતા છે. વિદ્યાલય શીલે વ્યારે જીવન ગુણોની વ્યારે અને વ્યારે પ્રવૃત્તિ. આદિ આચાર્ય આદિ સેવા માટે વિદ્યાર્થી શાસ્ત્રાનુસારે તે તે ક્રિયામાં પ્રવૃત્તિ તે વિદ્યાલય.

સ્વાધ્યાય :

- જ્ઞાન મેળવવા માટે વિદ્યાર્થી શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરવો તે સ્વાધ્યાય.
- ક્રમમાં અભ્યાસ તે સ્વાધ્યાય અને પાંચ નાદે સૂત્ર ૯-૨૫ માં તથા.

વ્યુત્સર્ગ :

- વ્યુત્સર્ગ એટલે વ્યારે.
- સાધનામાં વિદ્યાર્થીને તે જીવનગુણ વ્યુત્સર્ગ વ્યારે અને વ્યુત્સર્ગ છે. વ્યુત્સર્ગના બે નાદે જુ વ્યુત્સર્ગ સૂત્ર ૯-૨૬ માં આગળ આવેલો.

દેશાન :

- વિદ્યાર્થીને એકાગ્રતા તે દેશાન.
- વિદ્યાર્થી વિદ્યાર્થીને એકાગ્રતા તેમજ એક વિદ્યાર્થીને વિદ્યાર્થી - એકાગ્રતા દેશાન છે.

દેશાનના ૨૧૨ નાદે જુ વ્યુત્સર્ગ ગુણોની આગળના સૂત્રોમાં તથા છે.

વિદ્યાલય :

- આચાર્ય આદિ મહાપુરુષોની સેવા માં વિદ્યાલય તથા વિદ્યાર્થી તરફથી છે. વિદ્યાલયના ૧૦ મેદ સૂત્ર ૯-૨૪ માં આવેલો.

શિક્ષા : તેમજ અને વિદ્યાલયમાં વહેવાર શું ?

સમાધાન : વિદ્યાર્થી આદિ - જાતીયતાની પ્રદાનતા છે અને વિદ્યાલયમાં શિક્ષણોપકરણો અને આદિ આદિ દ્વારા પ્રદાનતા છે. વિદ્યાલય શિક્ષણ વ્યાજની ઉચ્ચ ગુણવત્તા છે. વ્યાજની અને વ્યાજમાં પ્રવૃત્તિ. આદિ આચાર્ય આદિની સેવા માટે વિદ્યાર્થી શાસ્ત્રોપકરણો તે તે દ્વારા પ્રવૃત્તિ તે વિદ્યાલય.

સ્વાધ્યાય :

- જ્ઞાન મેળવવા માટે વિદ્યાર્થી શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરવો તે સ્વાધ્યાય.
- જ્ઞાનનો અભ્યાસ તે સ્વાધ્યાય અને પાંચ મેદ સૂત્ર ૯-૨૫માં તરફથી.

વ્યુત્સર્ગ :

- વ્યુત્સર્ગ એટલે વ્યાગ.
- સાધનામાં વિદ્યાર્થીને તે જીવનશૈલી વસ્તુનો વ્યાગ તે વ્યુત્સર્ગ છે. વ્યુત્સર્ગના બે મેદ શું વહાલું સૂત્ર ૯-૨૬ માં આપ્યું આવેલો.

દેશાન :

- વિદ્યાર્થીને એકાગ્રતા તે દેશાન.
- વિદ્યાર્થી વિદ્યાર્થીને ભરતી તેમજ તેમજ એક વિદ્યાર્થીને વિદ્યાર્થી - એકાગ્રતા દેશાન છે.

દેશાનના ૨૫૨ મેદ શું વહાલું એકાગ્રતા આપ્યું આવેલો સૂત્રોમાં તરફથી છે.

શુભ (૬-૨૦) પ્રથોત્તમ: શાસ્ત્રાંતર તથા એ એ જણાવે છે.

પ્રાચક્ષિત - વિનય - વંદાવૃત્ત - સ્વાધ્યાય

વ્યુત્સર્ગ - દયાનાન્યુત્તરમ્

૬-૨૦

પ્રાચક્ષિત - વિનય - વંદાવૃત્ત - સ્વાધ્યાય

વ્યુત્સર્ગ - દયાનાન્યુત્તરમ્

૬-૨૦

પ્રાચક્ષિત - વિનય - વંદાવૃત્ત - સ્વાધ્યાય

વ્યુત્સર્ગ - દયાનાનિ - ઉત્તરમ્

૬-૨૦

શીખાઈ: પ્રાચક્ષિત = દોષ શુદ્ધિ ;

વિનય = વિનય

વંદાવૃત્ત = વંદાવૃત્ત, સેવા ;

સ્વાધ્યાય = શાસ્ત્રાસ

વ્યુત્સર્ગ = વ્યુત્સર્ગ,

દયાના = દયાના, ચિત્તની સ્થિતિ

ઉત્તર = શાસ્ત્રાંતર

શુભાઈ: પ્રાચક્ષિત, વિનય, વંદાવૃત્ત, સ્વાધ્યાય, વ્યુત્સર્ગ અને દયાના [એ એ પ્રકારનો] એ શાસ્ત્રાંતર તપ છે.

અર્થાઈ:

શંકા શાસ્ત્રાંતર તથા શાસ્ત્ર શું ?

સમાધાન:

- જેમાં માનસિક ક્ષેત્રની પ્રદાનતા હોય છે. જે મુખ્યપણે જાહે દેવતાની શાપદેશ ન શામનું હોવાથી જીવન અને વડે પણ દેવતા ન શામન તો શાસ્ત્રાંતર તપ

સૂત્ર (૯-૨૨) પ્રયોગન: પ્રાયશ્ચિત્ત વચના પેરા ભેદો નું વહુજિ તરે છે.

કાલોચન પ્રતિક્રમણ નદુમય વિવેક

વ્યુત્સર્ગતપરછેદ પરિહારીપસ્થાવનાનિ

૯-૨૨

આલોચન પ્રતિક્રમણ નદુમય વિવેક

વ્યુત્સર્ગતપરછેદ પરિહારીપસ્થાવનાનિ

૯-૨૨

આલોચન - પ્રતિક્રમણ - નદુમય - વિવેક

વ્યુત્સર્ગ - તપ્ - છેદ - પરિહાર - ઉપસ્થાવનાનિ

૯-૨૨

શબ્દાર્થ: આલોચન = દોષોનું પ્રમાણ; પ્રતિક્રમણ = પાપથી પાછા લઈવું
નદુમય = આલોચના - પ્રતિક્રમણ; વિવેક = અણુચનો ત્યાગ
વ્યુત્સર્ગ = વિશેષ પ્રમાણ ત્યાગ; તપ્ = બાહ્ય-આચાર તપ
છેદ = પર્યાય મંગલ તરવો; પરિહાર = દોષ પાત
ઉપસ્થાવના = પુનઃ આરોપણ

સૂત્રાર્થ: આલોચના, પ્રતિક્રમણ, તપ્, છેદ, પરિહાર, ઉપસ્થાવના [આલોચના તથા પ્રતિક્રમણ]
વિવેક, વ્યુત્સર્ગ, તપ્, છેદ, પરિહાર, ઉપસ્થાવના [એમ પ્રાયશ્ચિત્તના
નવ ભેદ છે.]

ભાવાર્થ: પ્રાયશ્ચિત્ત શબ્દમાં પ્રાયઃ એટલે પાપ - દોષ - અપરાધ
અને ચિત્ત એટલે શુદ્ધ તરનાર - દૂર તરનાર - નાશ તરનાર.
એટલે આ ~~નવ~~ દોષો, ^{અને} અપરાધોથી શુદ્ધ તરનારો ~~નવ~~
ભાવ તપ્ એ પ્રાયશ્ચિત્ત તરવાર છે.
તેના નવ ભેદો છે. ~~આ નવ ભેદો~~ છે.

(૧) આલોચના:

- પ્રમાણિત તરવું, ગુરુ સમક્ષ તરવું તે આલોચના

- આરોગ્ય તરત તરત અનુભવ લાગેલા અને અભિવાદ્ય સંજોગોની પરવારના તરફે ભણતે દુઃખાતી મમતા ધરાવેલી દોષોનું તરફે પાસે પ્રગટ થયું.
- જ્યાં સંજોગોમાં જ્યાં દોષ સંબંધી રીતે ને અલ્પ માત્રાએ પણ લોભાદિત (લોભ-વ્યંજ) તરફ વિના ગુરૂ સમક્ષ નિલોદન થયું, વિનમ્રતાયે તથા ન થયું ને આલોચના.

(2) પ્રતિજ્ઞા :

- જ્યાં જ્યાં મૂલ્યોમાં, લાગેલા દોષો માટે મિચ્છામિદુઃખસં આપ્યું. અર્થાત્ મૂલ્યોની સ્વતંત્ર તરી મા આરોગ્ય તરફે એ અર્થ પશ્ચાત્તાપ તરફે અને ભાવનામાં તેવી મૂલ્ય ને તરવાની ભિન્નતા ને પ્રતિજ્ઞા.
- અભિચાર દોષોની આગળ ન વધતી તેવાથી પાલક રૂપે ને પ્રતિજ્ઞા - પ્રાયશ્ચિત્ત એ. તરલા-દોષો અર્થાત્ એ એ જ ને માત્ર આલોચનાની શુદ્ધિ થતી નથી ને માટે પ્રતિજ્ઞા પ્રાયશ્ચિત્ત વડે છે.

(3) નદુમય :

- આલોચના અને પ્રતિજ્ઞા જાન સાર્થક તરવાની આપે તરાર નદુમય અર્થાત્ મિદુ પ્રાયશ્ચિત્ત.
- આલોચના અને પ્રતિજ્ઞા ઉભયે દોષોની શુદ્ધિ તરવા અર્થાત્ દોષોને ગુરૂ સમક્ષ પ્રગટ તરવા અને અભિતરણની મિચ્છામિદુઃખસં આપ્યું.

- જે તપ લોકો બાહ્ય કારણોને કારણે શક્તિ ગુણે, જે તપ લોકો તપસ્ય તરીકે ઓળખાય છે, બાહ્ય બાહ્ય શક્તિ તપસ્ય તરીકે પણ જે આત્માને અને મનને તપાસવાને તેને આત્મચર તપ તરીકે.

- મુખ્યત્વે આત્માની અંતરંગ પરિણામોની વિશુદ્ધિ વડે અને શોધક તેને આત્મચર તપ તરીકે.

એ આ એ પ્રકારના આત્મચર તપ ની ક્રમશઃ સમજાવે.

પ્રાચક્ષિત :

શ્રીકા : પ્રાચક્ષિત કયલે શું ?

સમાધાન :

- લોકલેશ પ્રત્યાં દેવદેવ પ્રમાણે બનિત દોષોનું ઝૂંકા વડે શોધન તરીકે શક્તિ તે પ્રાચક્ષિત.
- પ્રાચક્ષિત શક્તિમાં પ્રાણ અને ચિત્ત એ બે શક્તિ છે. પ્રાણ : કોઈક કારણે, અને ચિત્ત કોઈકે વિશુદ્ધિ, જે કારણોને અને મનની શુદ્ધિ તરીકે કોઈ આલોચનાદિ દાર્શનિક પ્રકારને પ્રાચક્ષિત તરીકે છે.

પ્રાચક્ષિતના તપ એક સૂત્ર ૯-૨૨માં ગ્રંથાંશી પોતે જ તરીકે.

વિનય :

- જ્ઞાન આદિ સદગુણો વિષે જ્ઞાનને રાજ્યું તે વિનય
- ગુણોને (ગુણો) વ્યક્તિ - જ્ઞાનને તરવું, આશાનના ન તરવું તે વિનય. સૂત્ર (૯-૨૩)માં વિનયના આર એક એ સૂત્રમાં કહેવાશે

સૂત્ર (૯-૨૨) પ્રયોગન: પ્રાયશ્ચિત્ત વચના પેરા ભેદો નું વહુજિ તરે છે.

કાલોચન પ્રતિક્રમણ નદુમય વિવેક

વ્યુત્સર્ગતપરછેદ પરિહારીપસ્થાવનાનિ

૯-૨૨

આલોચન પ્રતિક્રમણ નદુમય વિવેક

વ્યુત્સર્ગતપરછેદ પરિહારીપસ્થાવનાનિ

૯-૨૨

આલોચન - પ્રતિક્રમણ - નદુમય - વિવેક

વ્યુત્સર્ગ - તપસ્ - છેદ - પરિહાર - ઉપસ્થાવનાનિ

૯-૨૨

શબ્દાર્થ: આલોચન = દોષોનું પ્રમાણ; પ્રતિક્રમણ = પાપથી પાછા લઈવું
નદુમય = આલોચના - પ્રતિક્રમણ; વિવેક = અણુચનો ત્યાગ
વ્યુત્સર્ગ = વિશેષ પ્રમાણ ત્યાગ; તપ = બ્રહ્મ-ચામ્યંતર તપ
છેદ = પર્યાય ભંગ કરવો; પરિહાર = દોષ પાત
ઉપસ્થાવના = પુનઃ આરોપણ

સૂત્રાર્થ: આલોચના, પ્રતિક્રમણ, નદુમય [આલોચના તથા પ્રતિક્રમણ]
વિવેક, વ્યુત્સર્ગ, તપ, છેદ, પરિહાર, ઉપસ્થાવના [એમ પ્રાયશ્ચિત્તના
નવ ભેદ છે.]

ભાવાર્થ: પ્રાયશ્ચિત્ત શબ્દમાં પ્રાયઃ એટલે પાપ - દોષ - અપરાધ
અને ચિત્ત એટલે શુદ્ધ તરનાર - દૂર તરનાર - નાશ તરનાર.
એટલે આ ~~નવ~~ દોષો, ^{અને} અપરાધોથી શુદ્ધ તરનારો ~~નવ~~
ભાવ તપને પ્રાયશ્ચિત્ત તરવાર છે.
તેના નવ ભેદો છે. ~~આ નવ ભેદો~~ છે.

(૧) આલોચના:

- પ્રમાણિત તરવું, ગુરુ સમક્ષ તરવું તે આલોચના

સૂત્ર (૯-૨૧) પ્રકાશન: દયાન સિવાય પ્રવેશ અભ્યાંતર તથા ભેદની સંખ્યા જણાવેલી.

નવત્રયુદ્ધશાપ્ત્યદિમેદં ચરણક્રમં પ્રાગ્ધ્યાનાત્ ૯-૨૧
 નવત્રયુદ્ધશાપ્ત્યદિમેદં ચરણક્રમં પ્રાગ્ધ્યાનાત્ ૯-૨૧
 નવ ચતુ: દશ પંચ દિ ભેદં ચરણક્રમં પ્રાગ્ધ્યાનાત્ ૯-૨૧

શબ્દાર્થ: નવ = નવ (પ્રાચક્ષિત) ; ચતુ: = ચાર (વિનયના ભેદ)
 દશ = દશ (વેદાવચ્ચના ભેદ) ; પંચ = પાંચ (સ્વાધ્યાયના ભેદ)
 દિ = દિ (વ્યુત્સર્ગના ભેદ) ; ભેદં = ભેદ, પ્રકાર
 ચરણક્રમં = અનુક્રમે, પ્રાગ્ધ્યાનાત્ = દયાનની પૂર્વેના

સૂત્રાર્થ: દયાન પહેલાના [અર્થલોકે પ્રાચક્ષિત તથા વ્યુત્સર્ગ સુધીના] પ્રવેશ અભ્યાંતર તથા અનુક્રમે નવ, ચાર, દશ, પાંચ, અને બે ભેદ છે.

ભાવાર્થ અભ્યાંતર તથા જે દો ભેદ છે તેમાંથી છેલ્લા દયાન-ભેદને દોડીને બાકીના સૂત્રમાં તેથી તેથી પાંચ ભેદોના પેરાભેદો અનુક્રમે આ પ્રમાણે છે.

અભ્યાંતર તથ	ભેદ
પ્રાચક્ષિત	૯
વિનય	૪
વેદાવચ્ચ	૧૦
સ્વાધ્યાય	૫
વ્યુત્સર્ગ	૨

શંકા: શું દયાનના પેરા ભેદો નહીં ?

સમાધાન: ના અર્થ નહીં, પણ દયાનના ભેદોના પછી અભ્યાંતર ભેદો સંબંધી તેમને અર્થ સમાવેશ ન કરતા પછી જ અલગ રૂપે જણાવ્યા છે.

સૂત્ર (૯-૨૨) પ્રયોગન: પ્રાયશ્ચિત્ત વચના પેરા ભેદો નું વહુલિ તરેલો.

કાલોચન પ્રતિક્રમણા નદુમય વિલેક

વ્યુત્સર્ગાતપસ્થેદ પરિહારોપસ્થાવનાનિ

૯-૨૨

કાલોચન પ્રતિક્રમણા નદુમય વિલેક

વ્યુત્સર્ગાતપસ્થેદ પરિહારોપસ્થાવનાનિ

૯-૨૨

કાલોચન - પ્રતિક્રમણા - નદુમય - વિલેક

વ્યુત્સર્ગા - તપસ્ - છેદ - પરિહાર - ઉપસ્થાવનાનિ

૯-૨૨

શીઘ્રાદ: કાલોચન = દોષોનું પ્રમરણ; પ્રતિક્રમણા = પાપથી પાછા લડવું
નદુમય = કાલોચના - પ્રતિક્રમણા; વિલેક = અણુચનો ત્યાગ
વ્યુત્સર્ગા = વિરોધ પ્રતરે ત્યાગ; તપ = બાહ્ય-આચાર તપ
છેદ = પર્ણા મંગલ તરવો; પરિહાર = દોષ પાત
ઉપસ્થાવના = પુનઃ આરોપણ

સૂત્રાદ: કાલોચના, પ્રતિક્રમણા, નદુમય [કાલોચના તથા પ્રતિક્રમણા]
વિલેક, વ્યુત્સર્ગા, તપ, છેદ, પરિહાર, ઉપસ્થાવના [એમ પ્રાયશ્ચિત્તના
નવ ભેદ છે.]

ભાવાદ: પ્રાયશ્ચિત્ત શબ્દમાં પ્રાયઃ એટલે પાપ - દોષ - અપરાધ
અને ચિત્ત એટલે શુદ્ધ તરનાર - દૂર તરનાર - નાશ તરનાર.
એટલે આ ~~એ~~ દોષો, ^{અને} આપરાધોથી શુદ્ધ તરનારો ~~એ~~
ભાવ તપ નો પ્રાયશ્ચિત્ત તરવાર છે.
તેના નવ ભેદો છે. ~~આ આ~~ છે.

(૧) કાલોચના:

- પ્રમરણ તરવું, ગુરુ સમક્ષ તરવું તે કાલોચના

- આરાધના તરત તરત અજાણતા લાગેલા અર્થે અભિવાદ્ય સંજોગોની પરવશતાના તરફે જાણીને દુઃખાતી મમકી દેયેલા દોષોનું ગુરૂ પાસે પ્રગટ કરવું.
- જ્યાં સંજોગોમાં જ્યાં દોષ સંભવો હોય તે અર્થ માત્રાને પણ લોભાદિત (ભોદ્ય-વજ્ય) તરીકે વિના ગુરૂ સમક્ષ નિવેદન કરવું, વિનમ્રતાવે તથાન કરવું તે આલેખેલા.

(2) પ્રતિજ્ઞા :

- અર્થેની ભૂલોમાં, લાગેલા દોષો માટે મિત્રભાઈમુદ્દત્ત આપવું. અર્થેની ભૂલોના સ્વભાવ તરીકે જાણીને ત્યારે જ્યાં અર્થેની પરવશતા તરફે અને ભાવનામાં તેની ભૂલ ને તરવાની જિજ્ઞાસા તે પ્રતિજ્ઞા.
- અભિવાદ્ય દોષોની આગળ ન વધતાં તેનાથી પાલક કરવું તે પ્રતિજ્ઞા - પ્રાયશ્ચિત્ત એ તરલા-દોષો અર્થે હોય છે કે જે માત્ર આલેખેલાની શુદ્ધ હતાં નહીં તે માટે પ્રતિજ્ઞા પ્રાયશ્ચિત્ત કરવી છે.

(3) નદુભય :

- આલેખેલા અને પ્રતિજ્ઞા જાને સાથે તરવામાં આવે ત્યારે નદુભય અર્થે મિત્ર પ્રાયશ્ચિત્ત.
- આલેખેલા અને પ્રતિજ્ઞા ઉભયની દોષોની શુદ્ધ તરલા અર્થેની દોષોને ગુરૂ સમક્ષ પ્રગટ કરવા અને અભિવાદ્યની મિત્રભાઈમુદ્દત્ત આપવું.

અનવસ્થાપ્ય ગરલે ગુરુએ આપેલ પ્રાયશ્ચિત્ત પૂર્ણ ન હોય ત્યાં સુધી મરણનો ન ઉચ્ચરવવા. આ પ્રાયશ્ચિત્ત તંપત્ત અંશે પરિહારને મળતું છે.

મૂલ પ્રાયશ્ચિત્ત ગરલે સ્થૂલદોષ જણાતા મૂલજી પુનઃ દીક્ષા આપવી. આ પ્રાયશ્ચિત્ત ઉપસ્થાપનની સાદી સંપૂર્ણપણે સમાન છે.

આ રીતે નવ પ્રાયશ્ચિત્તમાં હોદ્દા જેમાં નામ માત્ર ભેદ છે. વિશિષ્ટ અર્થભેદ નહીં. માત્ર આડમાં તંપત્ત અર્થભેદ છે. હોદ્દું દસમું પારાયિત (અથવા પારાયિત) પ્રાયશ્ચિત્ત છે.

પારાયિત પ્રાયશ્ચિત્ત: સાદ્યજો શલભંગા અથવા તેવું મોટા દોષોને શુદ્ધિ માટે ગરુણી બહાર નીકળી રહ્યા સુધી દૂષાવેશમાં વિચરે. રાગ-મહારાગ જે પ્રતિબોધી (સ્વપ્નસોને દિવાતરની જેમ) જેને શાશનની અદ્ભૂત પ્રભાવના તરે વ્યવહાર કરી જીલ્લા લઈ ગરુણમાં પ્રવેશી તરી તે પારાયિત (પારાયિત) પ્રાયશ્ચિત્ત છે.

વર્તમાનમાં અનવસ્થાપ્ય અને પારાયિત પ્રાયશ્ચિત્ત, શિષ્યાને ત્યાં પ્રાર્થની વ્યવહાર અને સરનરનીલતાના આભાવે વિચરે પામીદા છે.

નવાદિ સૂત્રમારે આવા પ્રાર્થના તંપત્ત અગમ્ય મરુહાસર આ પ્રાયશ્ચિત્તનો ઉલ્લેખ આ સૂત્રમાં ન તરો હોય એમ જણાય છે.

(3) विद्यार्थ : साधु अथवा साधु-पत्नी आदि जेव्हा तरी
व्यक्ती खाली उपांग राखला ह्याच अर्थाने (सोपान
(सोपान) साधु-पत्नी यांची व्यक्ती याच अर्थाने साधुपुत्र
सोपान साधु अथवा साधु न होय ते रीते परकी ह्याचे
विद्यार्थ प्रायश्चित्त हो.

(4) व्युत्सर्ग : व्युत्सर्ग शब्दाचा "वि" उपसर्ग हो.
विशेष रीते व्युत्सर्ग शब्दाचा अर्थ व्युत्सर्ग अथवा व्युत्सर्ग
व्याग. अर्थात व्युत्सर्ग अथवा व्युत्सर्ग अथवा व्युत्सर्ग
व्याग ते व्युत्सर्ग अथवा व्युत्सर्ग अथवा व्युत्सर्ग
नवी व्युत्सर्ग अथवा व्युत्सर्ग अथवा व्युत्सर्ग
व्युत्सर्गाचा अर्थ व्युत्सर्ग अथवा व्युत्सर्ग अथवा व्युत्सर्ग
अथवा व्युत्सर्ग अथवा व्युत्सर्ग अथवा व्युत्सर्ग

(5) तप : आत्मसाधना करणे करणे अथवा अथवा अथवा
सोपान अथवा अथवा अथवा अथवा अथवा अथवा अथवा
अथवा अथवा अथवा अथवा अथवा अथवा अथवा अथवा

(6) हो : हो अथवा हो अथवा हो अथवा हो अथवा हो
अथवा हो अथवा हो अथवा हो अथवा हो अथवा हो
अथवा हो अथवा हो अथवा हो अथवा हो अथवा हो
अथवा हो अथवा हो अथवा हो अथवा हो अथवा हो
अथवा हो अथवा हो अथवा हो अथवा हो अथवा हो
अथवा हो अथवा हो अथवा हो अथवा हो अथवा हो
अथवा हो अथवा हो अथवा हो अथवा हो अथवा हो

अथवा हो अथवा हो अथवा हो अथवा हो अथवा हो

સાધુઓ અને મોટા દેશ સંસ્થાઓને આ દોષ સંવેદન સાધુ
વંદન-પામણા વગેરે તરી. આ પ્રમાણે માનની નાડયા દ્વારા
દોષ ઘટ્ટે તેને આ ઘટ્ટ બચાવે.

(૮) પરિહાર: પરિહાર એટલે ત્યાગ. આરાધનામાં દેવેલા દોષ
બદલ ગુરુઓએ સ્વસ્ત આપેલ પ્રાયશ્ચિત્ત બધાં સુદ્ધ પૂજાં
કરે નહીં ત્યાં સુદ્ધ ને દોષ સંવેદન શિષ્ટાચારો જાણવાથી
એક માસ અને ઉત્કૃષ્ટકૃષ્ટ એ માસ સુદ્ધ ત્યાગ કરવી.
શિષ્ટાચારો ત્યાગ કરવો એટલે તેની સાથે વંદનવ્યવહાર અને
આરાધનાની આદાન પ્રદાનનો વ્યવહાર તેમજ જાણવા સાથે
૩૫ આદાન સંભાળના વ્યવહારનો ત્યાગ કરવો તેવો અર્થ
કરવો પરંતુ સમુદાયમાંથી કાઢી મુકવો એવો અર્થ ન કરવો.

(૯) ઉપસ્થાપન: ઉપસ્થાપન એટલે ઠીક ઠીક દીક્ષા આપવી.
અર્થાત્ આરાધનામાં લાગેલા દોષ મોટા હોય એમ ગુરુઓને
લાગે તો આરાધના પૂર્વકાલ્પને જોવા વધારાનો પર્યાય લેવા
તે તમામ પર્યાયનો હોય તોને ઠીક ઠીક નવી દીક્ષા (પ્રવચ્ચા)
આપવી તે ઉપસ્થાપન પ્રાયશ્ચિત્ત તરોય છે. આ પ્રાયશ્ચિત્તથી
દોષ સંવેદન ઘટ્ટી પછીના સર્વે દીક્ષિત ઘટ્ટો મોટા
થાય છે (મોટા ગણાય છે).

શંકા: નવત્ત્વ પ્રત્યક્ષમાં પ્રાયશ્ચિત્તના દરે ભેદ તરીકે છે
અને ત્ત્વાદ્યુત્તમાં નવ ભેદ તરીકે છે તો આ બંને સંગત
તરિક્ષે રીતે થાય?

સમાધાન: પ્રાયશ્ચિત્તના પ્રથમ સ્વત્ત ભેદ બન્ને સ્થાનો
(નવત્ત્વ પ્રત્યક્ષ અને ત્ત્વાદ્યુત્ત) સમાન છે.
આદાન પરિહાર અને નવમા ઉપસ્થાપનના બદલે નવત્ત્વ
પ્રત્યક્ષમાં અનુક્રમે અનવસ્થાપન અને મૂલ પ્રાયશ્ચિત્ત તરોય છે.